

Meddah ve Gösterisi

Mustafa Sekmen

2. Baskı

Prof. Dr. Mustafa SEKMEN

MEDDAH VE GÖSTERİSİ

ISBN 978-605-241-825-3

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ekim 2019, Ankara

2. Baskı: Mayıs 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Güneş'ime ve Ege'me

Prof. Dr. Mustafa Sekmen

Yönetmen, koreograf ve öğretim üyesi M. Sekmen, Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Üniversitede yönetmenlik, hareket ve tiyatro, oyunculuk, geleneksel tiyatro ve geleneksel tiyatro oyunculuğu dersleri vermektedir. Sekmen, üniversitede ve profesyonel sahnelerde birçok oyun yönetmiş, birçok oyunun

koreografisini yapmıştır. Koreografi ve yönetmenlik alanlarında ulusal ödülleri vardır. Üniversite ve dışında yaratıcı oyunculuk, geleneksel Türk tiyatrosu ve meddah oyunculuğu üzerine konferanslar vermekte, atölye çalışmaları yapmakta, bilimsel ve sanatsal projeler yürütmektedir. Sekmen, Uluslararası Üniversite Tiyatrosu Birliği (International University Theatre Association – IUTA), Milletler Arası Kukla ve Gölge Oyunu Birliği (Unima Türkiye), Uluslararası Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Birliği (Assitej Türkiye) üyesidir.

Meddah ve Gösterisine İlişkin Birkaç Söz

Geleneksel Türk Tiyatrosu'nun seyirlik oyun ve anlatı özelliği taşıyan en önemli türlerinden biri Meddah 'tır. Tiyatro sanatı ile uzmanlık derecesinde ilgilenenler hariç pek çok kişinin bildiğini sandığı ancak çoğu kişinin de eksik ya da yanlış bildiği bir türdür Meddah...

Meddah çoğu zaman ve ne yazık ki sadece ramazan aylarının önemli bir eğlence aracı olarak görülür. Bir kişi gelir, iskemlesine oturur ve anlatmaya başlar. İzleyiciler onu izler. Aslında dinler. Meddah hem izlenir hem de dinlenir. Seyirciden biraz yüksekçe bir yere oturan Meddah, bir öyküyü içinde taklit de içeren özellikte canlandırır. Canlandığı kişilerin ağız özelliklerini hiç kaçırmaz ve konuşmasını buna göre düzenler. Klasik bir tiyatro oyuncusundan da farklı olan Meddah, olayları genellikle komik, överek ve taklit ederek (diğer insanları, hayvanları, doğayı ve cansız nesnelere) anlatır ve izleyenleri aynı zamanda eğlendirir. Meddahlar genellikle anlatacağı öyküye aynı beyitle başlarlar:

“Yaşadıklarını anlattıkça meclise neşe verir.

Şimdi âciz kulundan hoş bir hikâye dinle.»

Meddahın biri boynuna doladığı mendil, diğeri de elinde tuttuğu sopa en önemli araçlarıdır. Meddahlar gerçek ile kurgu arasında beliren metaksisleri bu araçlarla daha açık olarak betimlemeye çalışır. Bitirişte eğitsel mesajını vermeyi ihmal etmezler. Tek kişi, seyircilere çeşitli öyküleri hem tek başına anlatır hem de canlandırır.

Yazar bu kitapta, meddahın sanatını tiyatral bir gösteri olarak ele alıyor. Tiyatro sanatının özellikle oyunculuk olmak üzere yazarlık ve yönetmenlik alanlarda ürün verenler/ eğitim alanlar için Meddahlığın zengin bir kaynak niteliğinde olduğunu ortaya koyuyor.

Eğitimde drama veya yaratıcı drama olarak bilinen alan ya da yöntem oyun ve doğaçlamalara dayalı olarak yürütülür. Spontanlık bu süreçlerde çok önemlidir. Bireysel ya da küçük gruplarla yapılan pek çok canlandırma gücünü spontanlığa dayalı doğaçlamadan alır. Yaratıcı drama alanındaki tüm canlandırmalar da aslında iç izleyiciye yer yer hem seyirlik bir oyun hem de bir anlatı özelliğini taşıyan

ürünler ortaya çıkarır. Meddah'ın bazı özellikleri bu açıdan yaratıcı drama ile örtüşür.

Yaratıcı drama eğitmenlerinin doğaçlama ve sahneye dönük kurallardan haberdar olmaları gerekir. Aynı zamanda tiyatronun ve yaratıcı dramının da geleneksel sanatlardan beslenebileceğini kabul etmek gerekir. Meddah, anlatı ve canlandırma eylemlerini usta oyunculukla birleştiren ve ulusal kültürümüzün önemli bir geleneğidir. Bu nedenle Meddah sadece geleneksel Türk tiyatrosu içerisinde yer tutan bir alan olarak değerlendirilmemeli, aynı zamanda yaratıcı drama gibi yeni ve etkileşimli yöntemler açısından üzerinde durulması gereken bir konu olarak ele alınmalıdır. Çünkü Meddah tüm öykülerini doğaçlamaya dayalı olarak anlatır, aktarır.

Günümüzde öğretmenlerin tüm yönleri ile aynı zamanda birer anlatıcı işlevi taşıması da göstermektedir ki Meddahlık eğitim açısından da önemli bir birikime sahiptir. Bu birikimden elbette yaratıcı drama eğitmenleri mutlaka yararlanmalıdır. Meddah ve taşıdığı özellikler yaratıcı drama eğitmenlerinin aldığı eğitimlerin önemli bir parçası olmalıdır. Özellikle küçük çocuklarla çalışan yaratıcı drama eğitmenlerinin bu sanatı öğrenmeleri, onlara mesleklerini uygularken zengin bir çeşitleme olanağı verebilir.

Anadolu Üniversitesi Öğretim Üyesi Mustafa Sekmen'in Meddah ve Gösterisi kitabı bu açıdan önemli ve yaratıcı drama eğitmenleri açısından büyük bir boşluğu dolduracak özelliğe sahiptir. Bu kitap Türkiye'de yaratıcı drama eğitmen ve eğitmen adaylarının tamamına ve Çağdaş Drama Derneği'nin tüm üyelerine içtenlikle önerilmektedir.

Anlatı, canlandırma ve doğaçlama üçleminin birleştiği Meddah, mendil ve bir sopa ile yeni kurgusal dünyaları oluşturmak için yanına yaratıcı drama gibi çağdaş bir yöntemi de alırsa başta öğretmenlerin ve drama eğitmenlerinin çok yararlanacağı bir alan olarak yer almaya devam edebilir.

Prof. Dr. Ömer Adıgüzel

*Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi ve
Çağdaş Drama Derneği Genel Başkanı.*

ÖN SÖZ

Tiyatro ile tanıştığım yıllarda yani yetmişlerin sonunda ve ardından seksenlerde Türk Tiyatrosu'nun kimlik sorunu ya da ulusal tiyatromuzun nasıl olması gerektiği üzerinde sıklıkla durulurdu. O zaman da bu konu gündeme geldiğinde, geleneksel kaynaklarımızın çağdaş tiyatro ile buluşması gereği ve geleneksel gösteri sanatlarımızın korunması, yaşatılmasının önemi vurgulanır, projeler önerilirdi. Ancak geçen yıllar içinde bu konu daha az tartışılır oldu. Zamanla tiyatro sanatının ve geleneksel tiyatromuzun sahipsizliği kanıksandı, devlet ve kurumları bu konuda tutarlı ve sürekli bir yaklaşımla sorumluluk almadı; sivil toplum kuruluşları yetersiz kaldı. Sonuç olarak Batı tarzı tiyatro uygulamalarını, yine onun çağdaş yaklaşımlarını ve denemelerini takip etmek öncelikli oldu. Buna bağlı olarak, profesyonel tiyatrolar ve onlara sanatçı yetiştiren okulların yaklaşımları varolan Batı tiyatrosu geleneği ve onun çağdaş denemeleri yönünde olunca, bu durum belli başlı tiyatro biçimimizi belirmiş oldu. Oysa, Türk tiyatrosunun ulusal kimlik sorunu tüm ciddiyeti ile eskisi gibi olduğu yerde durmaktadır. Ülkemizde, özellikle oyunculuk ve sahneleme alanlarında üslup ve birikimi şekillendiren genel olarak Batı tiyatrosu geleneğidir. Bu durum oyun yazarlığında, oyunculuk ve yönetmenlik kadar belirleyici olmamıştır. Türk oyun yazarlığında özgün ve/veya geleneksel tiyatromuzdan yararlanan, onun devamı olan kaliteli çağdaş eserler bulunmaktadır.

Yukarıda belirttiğim sorunların sonuçlarından biri de genel olarak tiyatro konusunda özelde ise geleneksel Türk tiyatrosu ve oyunculuk konusunda, Türkiye'de ve/veya Türklerin ürettiği çok az yayın bulunmasıdır. Örneğin ele aldığım meddah konusunda yazılmış tek kitap **Prof. Dr. Özdemir Nutku**'nun 1977 yılında yayınlanan "*Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri*" adlı kitaptır. Fazlasıyla faydalandığım ve elinizdeki kitabın birçok bölümünde değinilen bu ayrıntılı ve zengin eser dışında meddah başlığı taşıyan bir tane daha Türkçe kitap bulunmamaktadır. Ayrıca, Ünver Oral'ın derleme yazılarından oluşan "*Meddah Kitabı*" adlı yayını saymazsak, 1930 yılında ilk

basımı yapılan “*Türk Temaşası*” (**Selim Nüzhet Gerçek**), “*Edebiyat Araştırmaları*” (**Prof. Dr. Fuat Köprülü** – 1966) ve **Prof. Dr. Metin And**’ın “*Geleneksel Türk Tiyatrosu*” (1969) adlı kitaplarda meddah üzerine başlı başına birer bölüm bulunmaktadır. Görüldüğü üzere meddah üzerine yapılan çalışmaların azlığını gösteren bu yayınlar bir elin parmaklarını geçmemektedir.

1925 yılında Prof. Dr. Fuat Köprülü tarafından yazılan “Türk Halk Hikâyeciliğine Ait Bazı Maddeler – Meddahlar” (Köprülü,1969, s.361) adlı makale meddahlık konusunda Türkçe yazılmış ilk yayındır. F. Köprülü, bu makalenin girişinde ve sonunda meddahlığın kültürel, toplumsal ve sanatsal açılardan önemini vurgulayarak halk kültürüne ait bu değerli sanatın ‘derin bir hor görme ve küçümseme’ nedeniyle adeta yok olduğunu yazmıştır. Toplum-sal olarak daha üst konumdaki çevrelere ait sanatçı ve aydınların bu halk sanatına olumsuz yaklaşımını ima ederek, dolayısıyla bu bakışın araştırmaları kısıtladığını belirtmiştir. F. Köprülü’ye göre yapılan araştırmaların azlığı, meddah konusundaki belgelerin sınırlı kalmasını ve başlı başına bir inceleme alanı olarak ele alınmasını engellemektedir. Cumhuriyetin ilanından iki yıl sonra yazılan bu makalede şunlar yer alır.

“Bunlardan sonra yetişen meşhur meddahlardan Şükrü, Nazif, İsmet Efendi merhumlarla, eylevm ber-hayat olan Aşki ve Sururi Efendiler ve mukalid ve mudhiklerden Muhsin ve birkaç sene evvel vefat eden kıymetli sanatkâr Bori-zen Teyfik merhumlar, bilhassa şayan-ı kayıttır. Yeni hayatın icabatı ve yeni sanat ve eğlence şekillerinin inkişafı karşısında Karagöz ve Ortaoyunu ile birlikte artık son günlerini yaşayan Meddahlık’ın tarihçesi hakkında elde edebileceğimiz vesikalar, şimdilik, işte bunlardan ibarettir. (Köprülü, 1969, s. 412)

Ne yazık ki Sayın Köprülü’nün öngörüsü doğru çıkmış ve bir yüzyıla yaklaşan Cumhuriyette halk kültürüne bakışta o günlerdekinden büyük ölçüde farklılık olmamıştır. Öyle görünüyor ki geçen